

*До разової спеціалізованої вченої ради у
Національній академії внутрішніх справ*

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, старшого наукового співробітника науково-дослідної лабораторії превентивної діяльності та соціологічних досліджень навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ Чаплинського Костянтина Олександровича на дисертацію Яковчука Івана Володимировича за темою: «Розслідування зловживання впливом», представлену до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

Актуальність дослідження. Дисертаційне дослідження І. В. Яковчука «Розслідування зловживання впливом» виконано з надзвичайно актуальної проблематики, яке має важливе значення як для теорії кримінального процесу, криміналістики, так і правозастосовної практики. Соціально-економічні й політичні зміни, які відбулися впродовж останніх років в Україні та країнах ЄС, що викликані збройною агресією з боку РФ, безпосередньо вплинули на міжнародний характер злочинності. Спостерігається стійка тенденція до погіршення криміногенної обстановки у державі, що зумовлена виникненням якісно й кількісно нових видів злочинної діяльності. Серйозні прорахунки у проведенні реформ в соціально-економічній, правоохоронній та інших галузях державної діяльності сприяли зміні структури і характеру злочинності, загальний рівень якої має тенденцію до зростання. Протидія злочинності є важливим напрямом діяльності держави. На сучасному етапі в діяльності правоохоронних з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень виникає низка складних організаційних і тактичних завдань, котрі зумовлені, з одного боку, вимогами активізації боротьби з кримінальними діяннями, а з іншого – ускладненням цієї боротьби, зокрема, у зв'язку зі зрощенням організованої злочинності з економічними структурами і укріпленням корумпованих зв'язків; посиленням

протиправної протидії здійсненню правосуддю злочинцями; використанням ними новітніх способів підготовки, здійснення та приховування злочинної діяльності.

Особливе місце займає протидія організованій злочинності та корупції. На сучасному етапі розвитку вітчизняного антикорупційного законодавства та практики його застосування серед засобів, спрямованих на забезпечення протидії такому негативному явищу як корупція, особливе місце займає діяльність пов'язана з розслідуванням кримінальних правопорушень, передбачених ст. 369² КК України «Зловживання впливом». Особливості зазначених протиправних діянь обумовлюють специфіку доказування обставин, що встановлюються органами досудового розслідування. Завданням відповідної практичної та розумової діяльності під час доказування у кримінальних провадженнях є встановлення ознак складу кримінального правопорушення та збір фактичних даних, достатніх для прийняття остаточного процесуального рішення.

Незважаючи на глобальні виклики у безпековому секторі, що виникли після повномасштабного вторгнення росії, корупція була, є і, очевидно, буде (принаймні в найближчому майбутньому) однією з трудомістких проблем в Україні. Серед корупційних кримінальних правопорушень одним із найбільш латентних є зловживання впливом (ст. 369² КК України). Зокрема у 2013 р. до ЄРДР була внесена інформація лише про 94 кримінальні правопорушення, 2014 р. – 131, 2015 р. – 208, 2016 р. – 254, 2017 р. – 249, 2018 р. – 285, 2019 р. та 2020 р. – по 193. У період з 2020 по 2022 рр. відбувалося певне коливання у межах від 190 до 290 фактів, а у 2023–2024 рр. зафіксовано помітне збільшення їх кількості до понад 400 фактів.

Із числа типових проблем, що виникають під час досудового розслідування зловживання впливом, необхідно передусім виокремити: складність виявлення факту зловживання впливом; встановлення дійсного вигодоодержувача коштів; плутанина в кваліфікації під час розмежування відповідного правопорушення від інших, суміжних видів кримінальних правопорушень. Своє чергою, результати аналізу слідчої та судової практики свідчать, що у процесі розслідування таких кримінальних правопорушень слідчі (детективи) припускаються тактичних і

процесуальних помилок, зокрема, неправильно застосовують норми закону, допускають порушення під час проведення процесуальних дій, нехтують спеціальними знаннями, що негативно позначається на ході та результатах розслідування і відповідно судового розгляду. На противагу цьому, особи, які вчиняють такі кримінальні правопорушення добре орієнтуються в законодавстві, мають ґрунтовні знання у сфері правозастосовної діяльності. Наведені обставини дають можливість тривалий час приховувати корупційну діяльність та, у випадках її виявлення, протидіяти розслідуванню. Водночас встановлення усіх співучасників кримінального правопорушення, забезпечення невідворотності притягнення їх до відповідальності, вжиття стороною обвинувачення заходів із метою забезпечення відшкодування завданих зловживанням впливом збитків, конфіскації доходів, здобутих незаконним шляхом тощо, сприятиме ліквідації корупційних схем та оздоровленню української економіки в умовах воєнного стану, покращить імідж України на міжнародній арені.

Проблеми розслідування корупційних або таких, що пов'язані з корупцією кримінальних правопорушень, висвітлювали також: І. В. Бабій, А. Б. Балонь, Д. А. Бондаренко, В. В. Вапнярчук, О. В. Іванов, В. М. Ліщенко, О. А. Льозний, В. П. Корж, В. О. Попелюшко, О. В. Пчеліна, О. І. Ромців, Р. Л. Степанюк, З. М. Топорецька, О. М. Стрільців, А. П. Шеремет та ін. Однак, не зважаючи на наявність науково-практичних розробок, вони безпосередньо не стосувалися комплексного кримінального процесуального і криміналістичного дослідження.

Виходячи з наведеного, можна зазначити, що обрана тема дослідження є актуальною і вчасною. Аргументи, викладені здобувачем на обґрунтування актуальності теми (стор. 16-18 дис.), переконують у необхідності та вчасності її дослідження. Представлена дисертація має теоретичну цінність і конкретну практичну спрямованість, відповідає вимогам актуальності і має безпосередній зв'язок з програмними документами щодо протидії злочинності в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Про актуальність теми дисертаційного дослідження І. В. Яковчука, свідчить також її зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано

відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126), Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції на період до 2026 року, (розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 року № 1155–р), Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023), Тематики наукових досліджень і науково–технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454), а також основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23). Тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ (протокол від 26 жовтня 2021 року № 20), зареєстрована Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 823, 2021 рік).

Мета і завдання наукового дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Дисертантом правильно визначено мету дисертаційного дослідження, яка полягає у розробці криміналістичних рекомендацій та удосконалення процесуальних положень, спрямованих на покращення процедури розслідування зловживання впливом (стор. 19 дис.).

В цілому, мета дослідження зумовила постановку й вирішення таких завдань: 1) з'ясувати особливості формування методики розслідування зловживання впливом; 2) надати криміналістичну характеристику зловживання впливом; 3) визначити особливості початку досудового розслідування та обставини, що підлягають встановленню; 4) систематизувати типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування; 5) запропонувати шляхи взаємодії слідчих зі співробітниками оперативних підрозділів під час розслідування зловживання впливом та міжнародного співробітництва; 6) розкрити порядок й

особливості проведення огляду під час розслідування зловживання впливом;
7) надати процесуальні й тактичні рекомендації щодо проведення обшуку;
8) визначити порядок проведення допиту та одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб; 9) з'ясувати специфіку призначення судових експертиз у кримінальних провадженнях відповідної категорії (стор. 19 дис.).

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначено дисертантом наступним чином. *Об'єктом дослідження* є правовідносини, що виникають і розвиваються під час досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності пов'язаної з наданням публічних послуг. *Предмет дослідження* – розслідування зловживання впливом (стор. 20 дис.).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексним дослідженням теоретичних і практичних засад розслідування зловживання впливом у контексті чинного кримінального процесуального законодавства й актуальної слідчо-судової практики, зокрема, в умовах воєнного стану. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень, практичних рекомендацій і висновків, запропонованих особисто здобувачем.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на результати, що мають вагому наукову новизну, зокрема, *вперше*:

– розроблено наукові основи розслідування зловживання впливом, які ґрунтуються на опрацюванні положень криміналістики, кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності, кримінального права, а також антикорупційного законодавства й правозастосовної практики правоохоронних інституцій та об'єднані в науковий продукт і практичний інструментарій, що містить побудову описової моделі й розроблених на її основі рекомендацій з досудового розслідування, предмет якої визначається криміналістичною характеристикою, зміст охоплює пошуково-пізнавальні процеси, що впливають з тактичних завдань, а напрям і послідовність процесуальних дій обумовлені слідчою ситуацією початкового етапу розслідування;

– обґрунтовано важливість встановлення зв'язків між основними елементами криміналістичної характеристики зловживання впливом (предмет протиправного посягання; спосіб кримінального правопорушення; типова «слідова» картина; характеристика особи правопорушника), на основі чого виокремлена специфіка розслідування таких кримінальних правопорушень;

– систематизовано типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування зловживання впливом з урахуванням суб'єкта зловживання впливом, способу кримінального правопорушення, можливого зв'язку зловживання впливом з іншими правопорушеннями, відомостей про предмет кримінального правопорушення та джерела отримання інформації про зловживання впливом.

Окрім того, здобувачем удосконалено:

– зміст криміналістичної характеристики зловживання впливом як сукупності відомостей, розроблених наукою і практикою, що відрізняє це злочинне діяння від інших видів кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, й визначає програму процесуальних дій, спрямованих на всебічне, повне і неупереджене дослідження обставин вчинення таких кримінально-караних діянь, надання їм належної правової оцінки, а також сприяє всебічній, повній, об'єктивній оцінці слідчої ситуації, що склалася, й визначає перспективно-прогностичний напрям ходу досудового розслідування;

– теоретичні положення щодо розуміння слідової картини, яка представлена матеріальними (гроші, ватні тампони зі змивами спеціальної хімічної речовини, мобільні телефони, сім-картки, карти пам'яті, платіжні квитанції, чеки, печатки; штампи) та ідеальними (показання учасників кримінального провадження) слідами;

– форми взаємодії між слідчими та оперативними працівниками під час досудового розслідування зловживання впливом, зокрема, виконання оперативними підрозділами доручень слідчих (п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України) із конкретизованим переліком дій та встановленим терміном виконання, а також спільна діяльність у складі СОГ;

– порядок проведення огляду місця події (службового кабінету, житлового приміщення, транспортного засобу) й документів у кримінальному провадженні про зловживання впливом з використанням сучасних спеціальних техніко-криміналістичних засобів на основі аналізу об'єктів огляду та виокремлення основних недоліків під час його проведення.

У дисертації дістали подальшого розвитку:

– характеристика способів вчинення зловживання впливом: з ретельною підготовкою або без такої; з учиненням інших кримінальних правопорушень (підкуп службової особи, фальсифікація доказів, незаконне затримання), або без цього; шляхом одержання грошей та інших матеріальних цінностей, оцінюваних у вартісному вигляді, або ж лише шляхом прийняття пропозиції чи обіцянки на їх отримання; частково з використанням власних службових повноважень, або ж опосередкованого сприяння внаслідок свого службового становища; за допомогою посередників чи без них; з вимаганням та без нього; шляхом одержання коштів із використанням безготівкових платіжних систем, зокрема, з використанням віртуального банкінгу;

– криміналістична характеристика особи, яка вчиняє зловживання впливом, що має значення для виявлення джерел інформації про підозрюваних, обрання тактичних прийомів проведення СРД;

– наукові підходи до міжнародного співробітництва під час розслідування зловживання впливом в умовах воєнного стану, зокрема, вжиття комплексу заходів під час здійснення міжнародного розшуку, затримання, екстрадиції та накладення арешту на активи, виявлені за кордоном;

– тактичні прийоми обшуку, що є способом отримання доказів або перевірки вже отриманих доказів у кримінальних провадженнях про зловживання впливом, з метою виявлення та вилучення, зокрема, документів, що відображають законодавчі, розпорядчі положення, які регламентують діяльність організацій державної та недержавної форм власності: посадові інструкції, накази про призначення на посаду; установчі документи; документи органів державного контролю, на які покладено обов'язок щодо забезпечення законності діяльності

контролюючих організацій; грошові кошти та інше майно, здобуте злочинним шляхом; інші предмети й документи, що мають значення для кримінального провадження;

– рекомендації щодо організаційних і тактичних засад проведення допиту, а також одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, зокрема, у слідчій ситуації, коли підозрюваний дає неправдиві показання;

– положення щодо використання спеціальних знань під час розслідування зловживання впливом у формі призначення та проведення судових експертиз на основі виділення недоліків, пов'язаних з їх призначенням.

Усі положення і пропозиції, викладені у дисертації, характеризуються новизною, сприяють удосконаленню і розвитку вже існуючих наукових знань щодо розслідування зловживання впливом, супроводжуються відповідними пропозиціями щодо уточнення окремих наукових положень та практичних рекомендацій. Враховуючи викладене, слід наголосити, що аналізована дисертація є значущою як з позицій науки, так і з точки зору практичної діяльності щодо вирішення проблемних питань розслідування зловживання впливом, у контексті сучасного стану українського процесуального законодавства та слідчої практики. Елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Значення одержаних результатів для освітнього процесу, науково-дослідної діяльності й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Результати дослідження характеризуються теоретичною та практичною значущістю, а сформульовані в ньому пропозиції сприяють підвищенню ефективності розслідування зловживання впливом. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані висновки і пропозиції впроваджено та можуть бути використані у:

– *практичній діяльності* органів досудового розслідування Національної поліції України та Бюро економічної безпеки України – під час проведення занять в системі службової підготовки, семінарів, нарад, а також під час підготовки листів–роз'яснень до органів досудового розслідування територіальних органів

Національної поліції України, що сприятиме вдосконаленню процесуальної діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 4 березня 2025 року, № 33161–2025, акт Бюро економічної безпеки України від 7 березня 2025 року);

– освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень», «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень» під час підготовки навчально–методичних матеріалів, а також під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт Національної академії внутрішніх справ від 5 березня 2025 року, № 17-ОП).

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається методологічною основою проведеного дослідження. Для досягнення поставленої мети, виконання обумовлених нею завдань, забезпечення наукового обґрунтування результатів дослідження, використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів (стор. 20 дис.).

Достатній ступінь обґрунтованості та достовірності висновків підтверджується і достатньою **емпіричною базою дослідження**. Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення 76 кримінальних проваджень; зведені дані анкетування 30 детективів Бюро економічної безпеки України, 20 детективів Національного антикорупційного бюро, 15 детективів Державного бюро розслідувань та 150 співробітників Національної поліції України (97 слідчих і 53 оперуповноважених) у Київській, Львівській, Одеській, Рівненській, Хмельницькій областях і місті Києві; статистичні й аналітичні дані Офісу Генерального прокурора, МВС України, Державної судової адміністрації України (звіти та узагальнення Верховного Суду, роз'яснення Конституційного Суду України); матеріали Агентства з розшуку та менеджменту активів; міжнародних інституцій (ЄСПЛ, Європейський центр захисту прав людини (ЕНРАС), а також медійна публіцистика й результати багаторічного вивчення слідчої та судової

практики на підставі значного досвіду роботи автора в правозахисній та правозастосовній сферах.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, відображено у десяти наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у закордонному юридичному виданні, п'ять – у збірниках тез науково-практичних конференцій та круглих столів.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки оприлюднено на науково-практичних конференціях різного рівня та круглому столі, зокрема: «Інновації в криміналістиці та судовій експертизі» (м. Київ, 25 листопада 2021 р.); «Актуальні питання криміналістики та судової експертизи» (м. Київ, 25 листопада 2022 р.); «Безпекова ситуація в Україні в умовах війни: стан, загрози, напрями забезпечення» (м. Київ, 26 вересня 2023 р.); «Актуальні питання криміналістики та судової експертизи в умовах воєнного стану» (м. Київ, 3 липня 2024 р.); «Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти» (Львів, 9-10 березня 2025 р.).

Аналіз наукових публікацій дозволяє дійти висновків, що наукові положення, висновки і практичні рекомендації, сформульовані дисертантом, переважно є обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни, а також підтримані науковою громадськістю.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура дисертації відповідає поставленими дисертантом перед собою завданням. Робота відповідає логіці наукового пошуку, зорієнтована на розкриття визначеної мети дисертаційного дослідження. Представлена дисертація виглядає достатньо ґрунтовним науковим дослідженням, адже в ньому вирішена низка теоретичних і практичних завдань, зокрема щодо визначення теоретичних і практичних засад розслідування зловживання впливом у контексті сучасного кримінального процесуального законодавства України.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (216 найменувань на 22 сторінках) та чотири додатки на 18 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 230 сторінок, із них основний текст – 175 сторінок.

Анотація у стислій формі представляє основні тези роботи, наводить перелік публікацій, в яких викладені основні результати дослідження. Анотація викладена державною і англійською мовами (стор. 2–13 дис.).

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами, мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, окреслено емпіричну базу дослідження, зазначено відомості про апробацію результатів дослідження та практичне значення його результатів, публікації здобувачки та структуру дисертації (стор. 16–25 дис.).

У **першому розділі дисертації «Теоретичні засади розслідування зловживання впливом»** (стор. 26–79 дис.) визначено особливості формування методики розслідування зловживання впливом. Доведено, що методика розслідування зловживання впливом – це науковий продукт та практичний інструментарій системи відомостей про кримінальну протиправну діяльність, що містить побудову описової моделі й розроблених на її основі рекомендацій з досудового розслідування, предмет якої визначається криміналістичною характеристикою, зміст охоплює пошуково–пізнавальні процеси, що впливають із тактичних завдань, а напрям і послідовність процесуальних дій обумовлені слідчою ситуацією початкового етапу розслідування. З'ясовано, що специфіка цієї методики полягає в тому, що вона поєднує як загальні рекомендації, викладені у видових методиках, так і конкретні, які враховують особливості розслідування саме таких діянь.

З'ясовано предмет протиправного посягання зловживання впливом. Визначено, що спосіб кримінального правопорушення включає в себе весь

комплекс активних дій правопорушників з підготовки, вчинення і приховування слідів протиправного діяння (100 %), що підпорядковані єдиному умислу.

За криміналістичними ознаками способи вчинення зловживання впливом було класифіковано на такі види: 1) з ретельною підготовкою або без такої; 2) з учиненням інших кримінальних правопорушень (підкуп службової особи, фальсифікація доказів, незаконне затримання тощо) або без цього; 3) шляхом одержання грошей та інших матеріальних цінностей, оцінюваних у вартісному вигляді, або ж лише шляхом прийняття пропозиції чи обіцянки на їх отримання; 4) частково з використанням власних службових повноважень, або ж опосередкованого сприяння внаслідок свого службового становища; 5) за допомогою посередників чи без них; 6) з вимаганням та без нього; 7) шляхом одержання коштів з використанням безготівкових платіжних систем, зокрема з використанням віртуального банкінгу.

Запропоновано знизити корупційні ризики шляхом запровадження суддівського контролю з відповідним доповненням ч. 2 ст. 100 КПК України наступним положення: «Зберігання речових доказів стороною обвинувачення здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України та цим Кодексом. Рішення про повернення арештованого майна приймається виключно у формі ухвали судом першої інстанції, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, – слідчим суддею Вищого антикорупційного суду, за клопотанням сторони кримінального провадження».

Виділено об'єкти, що складають слідову картину зловживання впливом. Сформовано криміналістичну характеристику особи правопорушника, який вчиняє зловживання впливом.

У другому розділі дисертації «Початковий етап розслідування зловживання впливом» (стор. 80-127 дис.) розглянуто початок досудового розслідування та обставини, що підлягають встановленню, розкрито типові слідчі ситуації, що виникають на початковому етапі розслідування, наголошено на

особливостях взаємодії слідчих зі співробітниками оперативних підрозділів та напрямках міжнародного співробітництва. Констатовано, що підставою до початку досудового розслідування за фактом зловживання впливом у 76,7 % випадків слугували заяви осіб про вчинення кримінального правопорушення (або про таке, що готується), повідомлення викривачів.

Сформульоване авторське визначення слідчої ситуації під час розслідування зловживання впливом, під яким запропоновано розуміти динамічну систему, що складається у ході слідчої діяльності, змінюється під впливом об'єктивних і суб'єктивних обставин, впливає на хід кримінального провадження та на встановлення обставин, що підлягають доказуванню, ефективна оцінка якої сприятиме вирішенню завдань досудового розслідування.

Визначено, що основними формами взаємодії між слідчими та оперативними працівниками під час досудового розслідування зловживання впливом є виконання оперативними підрозділами доручень слідчих (п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України) із конкретизованим переліком дій та встановленим терміном виконання, а також спільна діяльність у складі СОГ.

Акцентовано увагу на тому, що під час такої форми взаємодії як передача слідчому даних про ознаки кримінального правопорушення, встановлено відсутність регламентації порядку надання відповідних матеріалів ОРД слідчому, зокрема: а) не визначено, яким узагальнюючим документом має супроводжуватися направлення зібраних матеріалів органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування; б) не відпрацьовані питання конфіденційності під час передачі оперативних матеріалів слідчому; в) відсутність алгоритму накопичення матеріалів про ознаки кримінального правопорушення.

У третьому розділі дисертації «Проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування зловживання впливом» (стор. 128-177 дис.) проведений аналіз ефективності слідчих (розшукових) дій, спрямованих на збирання належних та допустимих доказів, та їх тактико-криміналістичного забезпечення, як засобу збирання доказів.

Розкрито порядок і особливості проведення огляду місця події, службового кабінету, транспортного засобу та документів під час розслідування зловживання впливом. Об'єктами, на які в першу чергу необхідно звертати увагу слідчому (детективу) під час огляду місця події в службових кабінетах посадових осіб, визначено наступні: робочий стіл та шафи підозрюваного – з метою пошуку і вилучення документів, що можуть мати відношення до розслідуваного кримінального правопорушення; комп'ютери, телефони, електронні носії інформації, якими користується підозрюваний – з метою аналізу електронного листування, фінансових операцій; фінансові документи, звіти, рахунки, що можуть підтвердити факт отримання неправомірної вигоди; грошові кошти, цінності – з метою перевірки законності їх походження; системи відеоспостереження – з метою аналізу записів щодо контактів підозрюваного.

Виокремлено типові помилки, яких припускаються слідчі (детективи) ще на етапі звернення до слідчих суддів з клопотаннями про проведення обшуку в кримінальних провадженнях про зловживання впливом. Визначено тактичні прийоми підвищення ефективності тактики одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб в кримінальних провадженнях про зловживання впливом.

Розглянуто основні види судових експертиз, які найчастіше призначаються і проводяться під час розслідування зловживання впливом. Вказано на основні недоліки, пов'язані з призначенням судових експертиз. Зосереджена увага на важливості консультативної допомоги спеціалістів під час підготовки до призначення судових експертиз.

Загальні висновки дисертації відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційного дослідження (стор. 178-188 дис.).

Дисертантом використано значну кількість вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України, а також значну кількість літературних джерел іноземних держав. Виходячи з цього, дисертація відповідає вимогам, що пред'являються для даного виду робіт, є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове

завдання, що має значення як для теорії кримінального процесу, науки криміналістики, так і правозастосовної практики.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертація виконана здобувачем самостійно, всі сформульовані положення та висновки є результатом власних досліджень автора. Використані ідеї, результати і тексти інших науковців мають посилання на відповідні джерела, що має змогу говорити про відсутність привласнення чужих ідей чи наукових результатів без оформлення належного цитування. Отже, дисертантом дотримано норми законодавства про авторське право і суміжні права, а також надано достовірну інформацію про отриманні результати та джерела інформації. Викладене свідчить про відсутність порушень академічної доброчесності.

Виходячи з аналізу основної частини дисертації, можемо дійти висновку, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею. Дисертація підготовлена державною мовою, до її оформлення принципів зауважень у офіційного опонента немає.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо її змісту. Позитивно оцінюючи зміст дослідження, його актуальність та своєчасність, варто зазначити, що як і будь-яке наукове дослідження дисертаційного рівня, дане дослідження містить певні положення, які викликають зауваження та дискусійні питання, зокрема:

1. У дисертації здобувач наголошує, що ефективне здійснення досудового розслідування зловживання впливом є результатом спільних дій правоохоронних органів та їх структурних підрозділів і перебуває в прямій залежності від рівня організації взаємодії між ними. Виходячи з цього, у підрозділі 2.3 дисертантом виокремлено форми взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час розслідування зловживання впливом. Це загальна форма взаємодії, спеціальна форма взаємодії та непроцесуальна форма. Виходячи з проведених емпіричних досліджень, на думку здобувача, яке співвідношення даних форм взаємодії? Яка форма взаємодії є найбільш затребуваною при вирішенні поставлених завдань?

2. Нажаль, поза увагою залишилися тактичні особливості проведення НСРД. Так, враховуючи особливості вчинення даної категорії кримінальних правопорушень, на наш погляд, автору доцільно було більше уваги приділити організаційним питанням, що пов'язані з проведенням окремих негласних слідчих (розшукових) дій, а також визначити можливості використання результатів їх проведення під час досудового розслідування.

3. На нашу думку, дисертанту доцільно було більш ґрунтовно дослідити міжнародний досвід протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаних із зловживанням впливом. Окремі питання, які стосуються практики міжнародного співробітництва з іноземними державами порушуються у роботі, однак, не вичерпують питання. Відповідно, більш широке застосування компаративістського методу мало б позитивний вплив на зміст роботи та отримані результати.

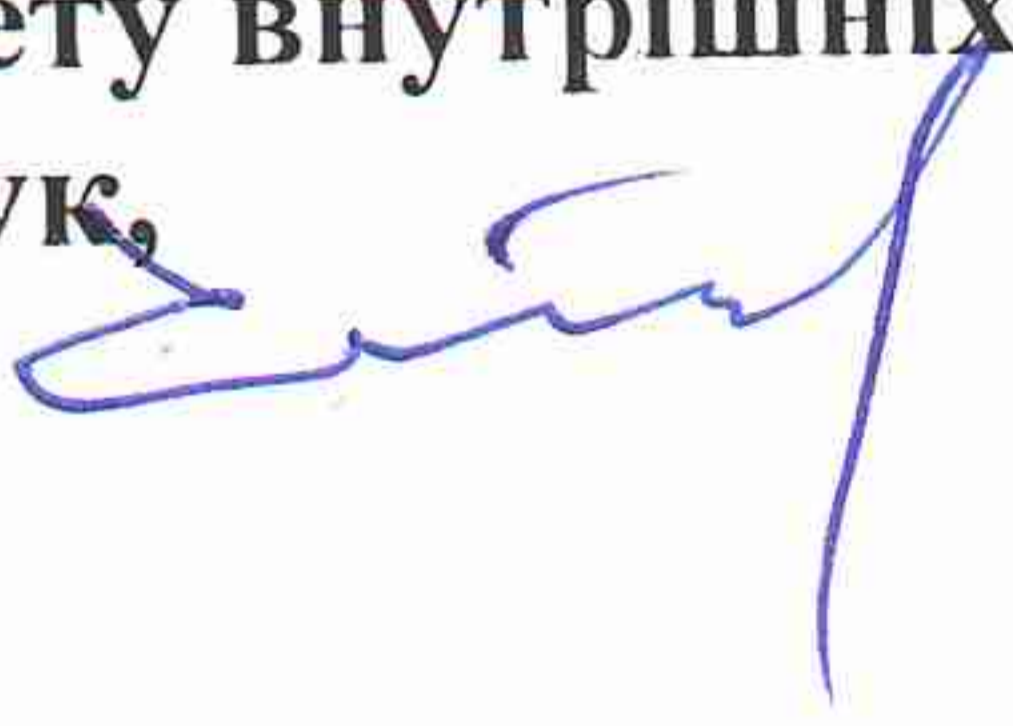
4. Зі змісту дисертації не можливо дійти висновку про стан й особливості проведення профілактичної діяльності слідчого при розслідуванні зловживання впливом. У свою чергу, наголосимо, що профілактична діяльність слідчого має важливе значення у протидії зазначеним кримінальним проявам. Варто було б приділити увагу удосконаленню нормативно-правової регламентації даного питання у КПК України та відомчих нормативно-правових актах.

Висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну високу оцінку рецензованого дослідження, а насамперед характеризують складність та актуальність досліджуваної теми і можуть бути предметом для наукової дискусії.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому, оформлення. Дисертація Яковчука І. В. «Розслідування зловживання впливом», що подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У науковій розробці отримано нові науково-обґрунтовані результати, що відрізняються новизною у постановці та вирішенні проблем криміналістичного забезпечення розслідування зловживання впливом, на сучасному етапі розвитку науки і техніки, існуючих суспільно-правових реалій.

Загальний висновок. Дисертація на тему «Розслідування зловживання впливом» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право», а також вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261, наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Яковчук Іван Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент –
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії превентивної діяльності та соціологічних досліджень ННІ підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України Дніпровського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор

Костянтин ЧАПЛИНСЬКИЙ

Підпис Чаплинського К.О. засвідчую:

**Перший проректор
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ**

Ігор МАГДАЛІНА